

A *«This is the way the world ends». Apocalisse e fine del mondo in poesia [Apokalipszis és világvége a költészetben]* című nemzetközi konferenciát a Trentói Egyetem szervezte 2024. november 14–15-én.

Az apokalipszis fogalma mindig is lenyűgözte az emberi képzeletet, és olyan nézőpontokat nyit, amelyekből a „vég” és a reveláció gondolata is szemlélhető; a kifejezés etimológiája szerint többféle értelemben, az egyetemestől a sajátosig, az emberi és társadalmi kollektív tapasztalatoktól a személyes szinten jelentkező egzisztenciális válság gondolatáig. A költészet elidegenedett és érzelmekkel teli nyelve nagy kifejezési gazdagságot kínál az apokaliptikus témák feltárásához és megválaszolásához. Az apokaliptikus irodalom, amely a judaizmusban és kisebb mértékben a keresztény körökben is széles körben elterjedt szövegformaként keletkezett, négy évszázadon át (Kr. e. 2. század – Kr. u. 2. század) többnyire olyan szövegeket alkotott, amelyek az istenség vagy más, másvilági lények által történelmi vagy híres személyeknek adott kinyilatkoztatásokból álltak, és amelyek perspektívája szorosan kapcsolódott a messianizmushoz és az eszkatológiai gondolkodáshoz. Az apokaliptikus képek és témák (az idők beteljesedése, az ember utáni állapot, a túlvilági perspektíva, a katasztrófa és az utópia közötti dialektika) kölcsönösen függő kapcsolatokban és többszöri kitérésekkel áramlanak a költészetbe, egy olyan útvonalon, ahol Hölderlin, Blake, Baudelaire, Mallarmé, Lautréamont csak néhány állomás, egészen annak a 20. századnak a költészetéig, amelyet Eric Hobsbawm a „nagy kataklizmák korának” nevezett, és amelyben a létezését gyakran a végesség éles érzése, vagy ahogy Ernesto de Martino fogalmazott, egy „apokaliptikus lelkiállapot” kísérte. Az apokalipszis, a katasztrófa, de a palingenezis, egy másik, jobb jövő ígérete is szubjektíven vagy kollektíven elutasítható. És ebben a tekintetben nem lehet nem felidézni Fredric Jameson megfigyelését, miszerint ma könnyebb a világ végéről gondolkodni, mint a kapitalizmus végéről. Az úgynevezett „ökológiai fordulat” nyomása és a közelgő éghajlati katasztrófától való félelem, a háború szele (amely a SEMPER szemináriumi találkozók 2024-es ciklusának témája) olyan, a 20. században elfeledettnek hitt félelmeket hoz vissza, mint a „kölcsönös és biztos megsemmisítés” a tömegpusztító fegyverek széles körű alkalmazása esetén, a téma még aktuálisabbnak tűnik.

A konferencián elhangzott előadások két fő témája a német és olasz apokaliptikus hangvételi költészet volt, különös tekintettel Giovanni Pascoli, Milo De Angelis, Giorgio Cesarano, Wilhelm Runge, Paul Celan valamint német zsidó költőnők műveire (Mascha Kaléko, Hilde Domin, Rose Ausländer, Else Lasker-Schüler).

Draskóczy Eszter előadása:

„Mert elhagyatnak akkor mindenek.” - Pilinszky János és Ámos Imre apokalipszis-képei.

A 20. század két jelentős magyar szerzője és alkotója művészi képzeletének középpontjában a sokféleképpen megfogalmazott, kifejezett és ábrázolt apokalipszis áll, amelyet mindkettőjük számára a második világháborús élményeik idéznek fel. Pilinszky János keresztény ihletésű költő versei a légerekben történeteket idézik fel, valamint a romokban heverő ország látványát, egy olyan tájat, “amelyet sem Bosch, sem Brueghel, sem El Greco képzelete” nem látott. *Az Apokalipszis VIII. 7., Apokrif, Egy fénykép hátlapjára* című műcsoport a végső magány, a végső ítélet apokaliptikus látomásait közvetíti, lírai stílusát a szöveg telítettsége és a szemlélődő, misztikus attitűd jellemzi. Pilinszky líraisága az átélt szenvedésből és a nyelv konvencionális voltával való küzdelemből fakad: „A vers lényegében ellentétes anyagával, a nyelvvel, s mégis egyedül általa, vagy pontosabban ellenére tud csak megszületni.” Az Apokalipszist ábrázoló 12 grafikából álló sorozat Ámos Imre festőművész egyik utolsó, befejezetlen műve: a művész huszonegyet tervezett belőlük, de az alkotófolyamat során munkaszolgálatra hívták, ahol meghalt. Az előadás másik fókuszja a grafikák motívumgazdagságára irányult, összehasonlítva és kiegészítve Pilinszky vízióival.